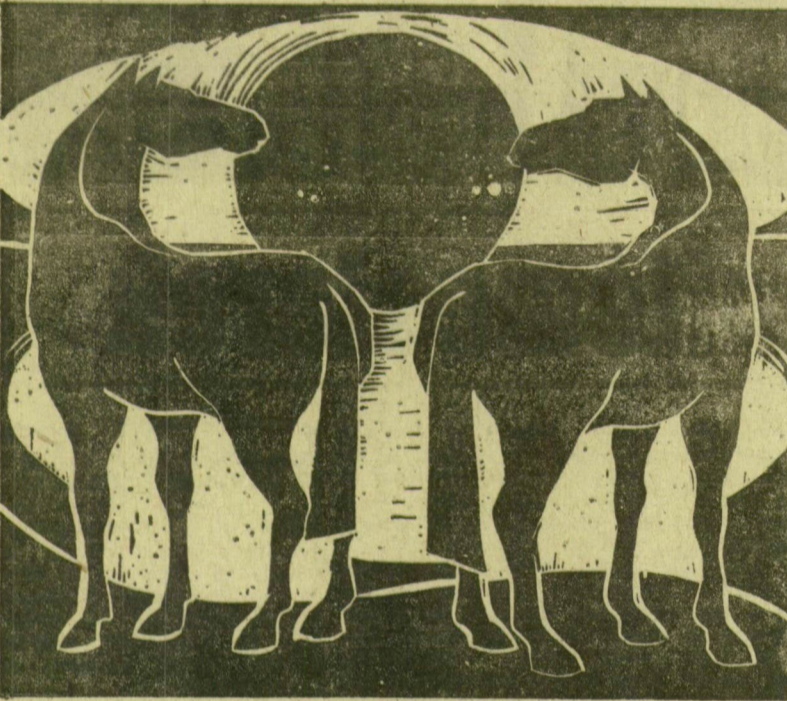

DM

magazin

Szappanos István linóleummetszete

A KERTI TÖRPE

Közismert a kísérlet: ha felszólítunk embereket, gondolkozás nélkül mondjanak egy színt és egy gyümölcsöt, a megkérdészetek kilencvenkilenc százaléka pirossal és almával válaszol. Ha valaki azt mondja: giccs, majdnem hasonló reflexszel, a közvélemény a kerti törpére gondol, vagy a festményen játszadozó angóracicákra.

Ilyenformán az ember már lassan megszereti ezt a törpét — utóvégre a gyengébbet, a sokat támadottat védeni illik. S különben is: ez a törpe nem árul zsákba macskát. Semmit nem akar elhitetni magáról, csak azt, hogy ő az erdőből kertbe jött cseréptörpe. És most itt van. Kész. Nem akarja elhitetni magáról, hogy a kertben a természet szeretetére akarja nevelni a gyerekeket, s azt sem, hogy az erdőben partizán volt, azért vörös rajta a főveg. Szóval, a törpe az törpe, nem különösebben, nincs ugyan semmi funkciója egy kertben, de senki nem hiszi róla, hogy művészi alkotás.

A krimi, az igazi, a jó krimi, hogy úgy mondjuk, a film kerti törpéje; becsületes műfaj. Ha igazán jó, nem akarja elhitetni,

hogy valódi emberi sorsokat, igazi drámákat, a valóságban is elképzelhető nyomozókat látunk. Csak arra ösztönöz, hogy figyeljünk és élettapasztalataink — no meg más krimik tucatjainak ismeretében — következtessünk, játsszuk végig a logikai kereszt-rejtvényt.

A rafinált, a „művészi” giccs, nem ilyen, s ezért jóval veszélyesebb is. Minden, a művészet-től kölcsönzött eszközzel el akarja hitetni a nézővel, hogy most gondolatokat, valódi emberi szituációkat látnak, most megtudhat valamit a közönség az emberi lét és a társadalom nagy titkairól.

Sajnos, az utóbbi időben nem kevés, ilyen művészetnek álcázott közhellyel találkozhatunk a mozikképernyőn. Nézzük meg közelebbről néhány példát. Itt van például a Santa Vittoria titka című, Olaszországban forgatott amerikai film. Anthony Quinn nagyszerű színész, Anna Magnani nemkülönben. A film jó néhány dialógusa valóban komikus, nem indokolatlanul szórakoztat tehát a filmet a nézők. Csak az a baj, hogy néhányan túlságosan komolyan veszik a tanulságát. Valahogy így: itt van ez a Quinn játszotta botcsinálta polgármester, akiből, lám, a háborús körülmények hőst faragtak. Ilyesm, persze, előfordulhat a valóságban — a valóságban szinte minden előfordulhat —, s még művészi alkotás is készülhet erről. (Felejtethetünk például Fábri Zoltán rendezésében Hannibál tanár úr, aki kisember léte szembeszáll a fasizmus embertelen elméletével, még tragikus halála árán is. Az ilyen, és ehhez hasonló naggyá lett kisemberekről szóló jó műalkotásoknak se szeri, se száma.) Csak hogy ez a Santa Vittoria titka valójában nem erről szól. Ez egy filmközhely állít elénk, kitűnően rendezve, nagyszerű színészekkel.

Mi a közhely?

A közhely az a figura, amelyet a német tiszt testesít meg. Ő az a gáncs nélküli lovag, aki német léte megfegyverelt erőszakoskodó legényeit, aki tudja, hogyan kell megrendezni egy diszkrét vacsorát, hogyan kell egy arisztokrata hölgygel bántani, aki a náci hadsereg tagjaként is utálja a Gestapót, sőt a háborút is, mert ilyen kényelmetlen helyzeteket teremt; ám, aki szavartató úriember marad az alantas pillanatokban is, aki felül tud emelkedni ezeknek a „hazudozó olaszoknak” a kisszerűségén, aki úriember volta következtében kénytelen eltűnni még azt is, hogy becsapják. Ez bizony, a ré-

gi filmek úriember-lovagja, a kalandfilmek gálans hőse, lányos anyák álma, akinek semmi köze sincs a valóságos élethez, és valóságos emberekhez, s csak pikánsa teszi a tény, hogy egy második világháborús filmben német tiszt lehet. Látszólag „nem szabvány” ábrázolása a német tisztnek. Pedig ez is szabvány, csak régebbi, mint a második világháborús filmek utig ismerős szabvány tisztfigurái.

Nézzünk egy másik példát. Találkozás a pokolban — ez a címe egy amerikai filmnek, amely ráadásul az amerikai munkásmozgalom kezdetével, ír bányászok harcaival akar megismertetni. Mi ebben a közhely? Majdnem ugyanaz, mint az előzőben, csak a főhős nem az európai úriemberek filmsablonjait, hanem a vadnyugati filmek kemény öklű cowboyainak szabványát képviseli. Első fellépése a filmben természetesen egy verekedés az ivóban, amit még több öklöcsata követ, s persze, nem hiányzik a korábban megközelíthetetlen tartott, szigorú erkölcsű leányzó jégcsap-szívének megolvasztása sem. A pikantériát itt most az adja, hogy ez a vasból előregyártott „magányos farkas” ezúttal rendőrségi besúgó, illetve a film végére már hivatásos nyomozói rangot is elér — igaz, némi lelkiismeret-furdalás árán. Ez a közhelyfickó ebben a filmben kifejezetten veszélyes — mert végkövetkeztetésében azt szuggálja a nézőnek, hogy az elégedetlenkedő anarchista bányászok megérdemlik a sorsukat, mert nem tudtak úgy feltörni, nem tudtak olyan kemények lenni, mint ez a nyomozóvá avasztált spicli. Ez pedig az amerikai tömegpropaganda legocsmányabb, s legtartósabb életű hazugsága!

Persze a vadnyugati téma is tovább csábít a közhelyekre. Legfeljebb át kell színeznit a történeteket, szereplőket, mint az angol gyártmányú Fekete farmerben. Itt a szó szoros értelmében átszínezték a főhőst, mert a bátor, igazságos, szívós, határozott, önzetlen, gyengéd szívű cowboy egy fekete: néger fiú. Ez a fekete Benjámin — így is hívják a filmben — a hagyományos cowboyjelmezben, a leghagyományosabb cowboyöngyök közepette, lám, a faji problémát képviselheti.

Mindebből talán következik, hogy e sorok írója nem haragszik a vadnyugati filmekre, ha azok nem akarnak többet lenni, mint amik lehetnek: vad vágta, csipőből dördülő lövések, gonosz emberek és nemes szívű cowboyok vadnyugati mesehistóriája, amit egy percig sem lehet, de nem is kell komolyan venni. Az a veszélyes, ha egy ilyen film meg akarja téríteni a nézőt, s el akarja hitetni, hogy most itt a faji problémáról látott egy filmdrámát.

A példákat, sajnos, hosszan lehetne folytatni, nemcsak amerikai és angol filmekben, s egyáltalában: nemcsak filmekben, hanem színházak előadásain, a televízió műsorainál, s még a könyvkiadás egy részénél is. A három filmpélda azonban elégséges lehet a művésztételek bemutatására, BERNÁTH LÁSZLÓ

KÉT VÁLASZTÁS KÖZÖTT

Számos új született Szegeden az elmúlt két esztendőben, a két választás között. Köztük olyanok is, melyek a város távolabbi jövőjét készítik elő, azt az időszakot, melyben Szeged is felzárkózik a huszadik század második felében valóban modernnek számító, közepes méretű városok sorába. S e jövő előkészítésében nem csupán az új létesítmények töltönek be fontos szerepet, hanem a városot környező öt község polgárainak döntése is, melynek alapján a választások napján csatlakoznak Szegedhez. E döntés nem csupán Szeged, hanem az öt község életében is nagy jelentőségű, alapul szolgál a jövőhöz, ahhoz, hogy a város és az öt község eddig széttagolt, most egységessé váló területén megindulhasson az a dinamikus urbanizációs folyamat, melynek még csak kezdő lépéseit tettük meg, s amely e területet mind szebb, városi egységgé varázsolja.

A két választás között a községek lakói sem ültek öl-

be tett kézzel. Amit lehetett, ami a rendelkezésre álló pénzből lehetséges volt, megépítették. Nemrégiben adták át az új dorozsmai áruházat, amely alighanem a legszebb a járásban, és az ÁFESZ-t dicséri. Ugyancsak az ÁFESZ-é a közönség sütőüzeme és kenyérboltja, melyet Somogyi Károlyné képei közül az első mutat be. S érdemes megemlíteni a járdákat, csatornákat, s vízvezetéseket, melyeket az utóbbi két évben építettett a nagyközségi tanács. Második képpünk a tápéi házasságkötő termet ábrázolja, amelyre — mint gyöngyszemre — büszke lehet a nagyközség.

Alig néhány hete nyitotta meg kapuját az algyői egészségház új orvosi rendelőivel és gyógyszerárával. Régi vágyát teljesítette a nagyközség lakóinak. Algyó nevétől elválaszthatatlan az olaj, hiszen a

szegedi olajmező a nagyközség felé húzódik. Az olajparadicsomnak kényelmes, szép lakóházai elsők között teszik városiasá a község képét.

Szóreg sem marad el a sorban. A tanács ügyessége és a lakók áldozatos társadalmi segítségével több ezer méter járda épült a nagyközségben az utóbbi években. Az új egészségháza is büszké lehetnek a szőregiek. Hasonlóan szép, városias az az épület is, melyet a MEK épített szeszfőzdéjéhez és tartósítózüzemében dolgozói számára.

Az új szociális épület 1971 őszén lett készen öltözöttével, fürdővel és ebédlővel szolgálva a dolgozók kényelmét.

